

njihove svojce in oskrbovalce, cene pa v primerjavi s klasičnimi domovi, kakršne poznamo pri nas, ni zvišal, ker je nastal prihranek zaradi učinkovite sodobne organizacije dela v domu (npr. za četrtno manj jalove hoje osebja po dolgih hodnikih) in upravljanja (npr. povezava enot s skupno več tisoč posteljami, četrtno manj upravnih služb).

Skrivnost dviganja kakovosti oskrbe v domovih za stare ljudi je stalno usposabljanje celotnega osebja – gre bolj za *učecho se ustanovo* kakor za težnjo po zaposlenosti čim več visoko izobraženih strokovnjakov v domu.

Kakovost doma za stare ljudi je odvisna od petih vidikov:

1. organizacijskih zmožnosti vodstva,
2. kakovosti dela in etičnosti vseh zaposlenih,
3. koliko so stanovalci osebno pripravljene na sprejemanje starostnega pešanja in pomoči,
4. sodelovanja med domom, svojci in prostovoljci,
5. vpetosti doma v življenje krajevne skupnosti.

Kakovost doma za stare ljudi, še posebej zadnja dva od naštetih petih vidikov, je najlažje doseči, če je krajevni dom za stare ljudi eden od ducata programov *krajevnega medgeneracijskega središča*. To povezuje vse glavne programe za *oskrbo onemoglih*, za *aktivno in zdravo staranje* celotne tretje generacije ter za *vzgojo in krepitev medgeneracijske solidarnosti* vsega krajevnega prebivalstva. Organizacijska ekonomičnost narekuje, da so s polno domsko oskrbo zračeni vsaj naslednji programi oskrbe onemoglih: *dnevno varstvo*, *nočno varstvo*, *začasna oskrba za oddih družinskih oskrbovalcev*, pa tudi *oskrba in nega na domu*, *servisni razvoj hrane na domu* in *usposabljanje družine za oskrbovanje onemoglega svojca*.

Po letu 2000 je pristojni vladni resor uvedel možnost vstopanja zasebnikov s koncesijo v javno mrežo domov za stare ljudi, kar je prineslo precej novih kapacitet. Domove gradita dve zelo različni vrsti investitorjev: neprofitne socialne organizacije in subjekti gospodarskega kapitala,

kar je protislovno z naravo te dejavnosti. Konceptualno in strokovno razvoj domov za stare ljudi do zdaj ni napredoval, o čemer v tej številki revije govori članek Franca Imperla – enega od največjih strokovnjakov na tem področju pri nas.

Domovi za stare ljudi so povezani v Skupnost socialnih zavodov Slovenije, ki zastopa njihove interese. Slovenija še ni sprejela sodobnega nacionalnega sistema o dolgotrajni oskrbi in njenem financiranju (v tem zaostaja že skoraj dve desetletji za evropskimi državami), zato domovi težko gospodarijo, ljudje pa v času gospodarske krize čedalje težje plačujejo oskrbnino. Normativi za delo v domovih so bili zasnovani za dve tretjini gibljivih stanovalcev, danes je v njih dve tretjini nepokretnih, ki potrebujejo polno oskrbo in nego. Naši domovi za stare ljudi torej postajajo *negovalni domovi*. Zaradi naglega uveljavljanja starim ljudem bolj prijaznega programa oskrbe na domu, je povsod po Evropi v domovih za stare ljudi čedalje več zelo onemoglih. Za domsko nego najbolj opešanih in bolnih starih ljudi v zadnjem obdobju življenja se razvija nov koncept, imenovan *negovalna oaza*.

Navedene težave v Sloveniji in razvojni dosežki pri institucionalni in drugi oskrbi onemoglih starih ljudi po svetu govorijo za nujnost korenitega razvojnega koraka na tem področju v naslednjih letih.

J. Ramovš

DOM ČETRTE GENERACIJE

nemško: *die 4. Generation des Pflegeheimbaus*

Dom četrte generacije je ime za arhitekturni koncept gradnje domov za stare ljudi, ki se je razvil zlasti po letu 1990. Z njim je arhitekturna stroka prispevala odločilen razvojni premik v gradnji ustanov za dolgotrajno oskrbo onemoglih ljudi. Novost je bila koncept gradnje po zgledu načina življenja v domači stanovanjski hiši. V

središče so postavili vsakdanjo gospodinjstvo dejavnost kuhanja in družabnega življenja v veliki bivalni kuhinji, ki jo obdaja kakih deset individualnih enoposteljnih sob; te so intimni osebni prostor vsakega stanovalca.

Ta koncept je nastal najprej za potrebe najbolj onemoglih starih ljudi z *demenco*. Ker je bil veliko bolj prijazen za življenje stanovalcev, za njihove domače in za oskrbovalno osebje, se v srednji Evropi naglo širi tudi za potrebe telesno in duševno manj opešanih ljudi. Njegov pionir v Nemčiji je Hans Peter Winter, ki je razdelil gradnjo ustanov za stare ljudi v štiri generacije: 1. nudenje osnovne oblike oskrbe v pogosto prenatrpanih skupinskih spalnicah – ta koncept prevladuje do leta 1960, 2. domovi zgrajeni po zgledu bolnišnic, stanovalec je »pacient«, organizacija oskrbe je stereotipna po »oddelkih« – ta koncept je prevladoval med leti 1960 in 1980, 3. aktiviranje stanovalcev z dejavnostmi (delovna terapija), oddelki preidejo v »skupine«, prevlada eno- in dvoposteljnih sob s sanitarijami – ta koncept je prevladoval od 1980 do 2000, 4. koncept *normalnosti vsakdanjega življenja* stanovalcev pred prihodom v dom za stare ljudi in arhitekturne ureditve stanovanja. »V domu ni več centralne oskrbe, v majhnih skupinah se izvajajo aktivnosti, ki se zgledujejo po domačem gospodinjstvu. V skupini je stalno prisotna referenčna oseba, ki ima vlogo gospodinje oz. gospodinjca. Potrebne negovalne dejavnosti ne prevladujejo nad individualnostjo in pristojnostjo stanovalcev ter nad kakovostjo življenja. Pazljiv in human koncept nege se ravna po načelu: toliko samostojnosti, kot je mogoče, toliko nege in pomoči, kot je potrebno. Take gospodinjske skupine oz. hišne skupnosti so precej samostojne«, piše Franc Imperl, ki pri nas usposablja tudi kadre za delo v takih domovih.

Vzporedno z navedenim arhitekturnim razvojnim napredkom je torej tekkel tudi organizacijski razvoj koncepta oskrbe v smeri sodobnih *gospodinjskih skupin* in antropološki razvoj koncepta iz prejšnje osredotočenosti na

stroko in ustanovo v osredotočenost na potrebe stanovalcev, v tem kontekstu pa na maksimalno individualizacijo življenja vsakega stanovalca v skladu z njegovo dotedanjo *življenjsko zgodovino*.

J. Ramovš

GOSPODINJSKA SKUPINA

nemško: *Hausgemeinschaft*

Gospodinjska skupina je sodobni koncept skupnega bivanja nesorodniških ljudi, ki se je v uveljavil v sedemdesetih letih kot boljša alternativa namesto zavodov za mlade s socialno, telesno ali duševno motnjo v razvoju; zanje se uporablja pretežno ime *stanovanjske skupine*. Po letu 1990 se koncept gospodinjskih skupin uveljavlja tudi za polno oskrbo onemoglih starih ljudi z nastanitvijo, in sicer skupaj s konceptom *četrte generacije* pri gradnji domov za stare ter z načelom *normalizacije* v institucionalni oskrbi starih ljudi.

V gospodinjski skupini stanuje okrog deset starih ljudi, ki imajo veliko skupno bivalno kuhinjo in osebne sobice s sanitarijami. V skupini je prisotna stalna oseba – to je nov polivalenten poklic, ki je po svoji glavni delovni nalogi imenovan *hišna gospodinja*. Njene naloge so: stalna prisotnost (asistenca), kuhanje in drugo gospodinjsko delo za celotno skupino, organiziranje družabnega, kulturnega in drugega vsakdanjega utripa skupine, zagotavljanje reda in miru v skupini, individualizirana skrb za vsakega člana skupine v skladu z njegovo *osebno zgodovino* in trenutnimi zdravstvenimi in drugimi potrebami ter njegova vključitev v življenje skupine v skladu z njegovimi možnostmi, sodelovanje s *svojci* in *prostovoljci*, ki se poleg obiskovanja posameznega člana skupine vključujejo tudi v gospodinjsko, družabno in ostalo življenje celotne skupine. Za potrebe, ki presegajo njene kompetence, hišna gospodinja kliče strokovno pomoč iz skupnih služb celotne domske organizacije.